

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ

της υπ' αριθ. 52207/99 προσφυγής

των ΧΑ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~ ~~ΑΟΕ~~

κατά

του Βελγίου, της Δημοκρατίας της Τσεχίας, της Δανίας, της Γαλλίας,
της Γερμανίας, της Ελλάδος, της Ουγγαρίας, της Ισλανδίας, της Ιταλίας,
του Λουξεμβούργου, της Ολλανδίας, της Νορβηγίας, της Πολωνίας,
της Πορτογαλίας, της Ισπανίας, της Τουρκίας

και του Ηνωμένου Βασιλείου

Η Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

L. WILDHABER, *Πρόεδρο,*

E. PALM,

Χ.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

G. RESS,

J.-P. COSTA,

GAUKUR JORUNDSSON,

L. CAFLISCH,

P. KURIS,

I. CABRAL BARETTO,

R. TURMEN,

V. STRAZNICKA,

C. BIRSAN,

J. CASADEVALL,

J. HEDIGAN,

W. THOMASSEN,

A.B. BAKA,

K. TRAJA,

Και από τον *Γραμματέα*, P.J. MAHONEY.

Έχον υπ' όψη την ως άνω προσφυγή, η οποία εισήχθη στις 20 Οκτωβρίου 1999 και πρωτοκολλήθηκε στις 28 Οκτωβρίου 1999.

Έχον υπ' όψη την από 14 Νοεμβρίου 2000 απόφαση, με την οποία το συμβούλιο του πρώτου τμήματος, το οποίο είχε αρχικά επιληφθεί της υποθέσεως, παρέπεμψε την τελευταία στο Πολυμελές (άρθρο 30 της Συμβάσεως).

Έχον υπ' όψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλαν οι εναγόμενες κυβερνήσεις, καθώς και εκείνες των προσφευγόντων προς αντίκρουση των πρώτων.

Έχον υπ' όψη τις από 24 Οκτωβρίου 2001 προφορικές παρατηρήσεις των διαδίκων, και τα υπομνήματα, τα οποία στη συνέχεια υπέβαλαν εγγράφως οι διάδικοι σε απάντηση των ερωτημάτων τα οποία έθεσαν οι δικαστές.

Αφού διασκέφτηκε στις 24 Οκτωβρίου και 12 Δεκεμβρίου 2001, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία υιοθετήθηκε κατά την ως άνω τελευταία ημερομηνία:

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

1. Οι προσφεύγοντες τυγχάνουν όλοι υπήκοοι της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας ("ΟΔΓ"). Οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες ~~ΧΑ~~ ~~ΛΟ~~ ~~Ε~~ γεννήθηκαν το 1942 και το 1945 αντίστοιχα, και προσφεύγουν ενώπιον του Δικαστηρίου για λογαριασμό τους και για λογαριασμό της αποθανούσης κόρης τους ~~ΣΕ~~ ~~Ε~~. Η τρίτη προσφεύγουσα ~~ΖΕ~~ ~~Ε~~ γεννήθηκε το 1937, και προσφεύγει

ενώπιον του Δικαστηρίου για λογαριασμό της και για λογαριασμό του αποθανόντος υιού της ~~ΡΕ~~ ~~Ε~~
Η τέταρτη προσφεύγουσα ~~ΤΕ~~ ~~Ε~~ προσφεύγει ενώπιον του Δικαστηρίου για

λογαριασμό της και για λογαριασμό του αποθανόντος υιού της **ÖBĚ** Η πέμπτη
προσφεύγουσα **ÖBĚ** γεννήθηκε το 1956, και προσφεύγει ενώπιον του Δικαστηρίου για
λογαριασμό της και για λογαριασμό του αποθανόντος συζύγου της **TĚĚ** Ο έκτος
προσφεύγων, Dragan Suković, προσφεύγει ενώπιον του Δικαστηρίου για λογαριασμό του.

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Anthony Fisher, *solicitor* Essex, Vojin Dimitrijević, Διευθυντή του Κέντρου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων Βελιγραδίου, Hurst Hannum, Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Tufts του Medford Μασαχουσέτης Ηνωμένων Πολιτειών, και Françoise Hampson, *barrister* και Καθηγήτρια Διεθνούς Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Essex. Οι ως άνω εκπρόσωποι παρέστησαν στη δημόσια συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου μαζί με τους δικηγόρους τους, Rick Lawson, Tarjana Papić και Vladan Joksimović. Επίσης, παρέστη η τρίτη προσφεύγουσα **ZĚĚ**

3. Οι Κυβερνήσεις εκπροσωπήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου από τους πληρεξουσίους τους. Κατά τη συζήτηση, οι ακόλουθες κυβερνήσεις εκπροσωπήθηκαν ως εξής: Το Ηνωμένο Βασίλειο (οι παρατηρήσεις του οποίου κατατέθηκαν στο όνομα όλων των εναγομένων) από τους Christopher Greenwood, Q.C και Καθηγητή Διεθνούς Δικαίου, και James Eadie, συμβούλους, Martin Eaton, πληρεξούσιο, του Υπουργείου Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας, και Martin Hemming, σύμβουλο. Το Βέλγιο, από τον Jan Lathouwers, αναπληρωτής πληρεξούσιος. Η Γαλλία, από τον Pierre Boussarogue, σύμβουλο. Η Γερμανία, από τον Christoph Blosen, αναπληρωτή του μονίμου αντιπροσώπου της Γερμανίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Η Ελλάδα, από τον Μιχαήλ Απέσσο, σύμβουλο. Η Ουγγαρία, από

- 4 -

τους Lipot Hotzl και Monika Weller, πληρεξούσιο και συμπράττουσα πληρεξούσιο αντίστοιχα. Η Ιταλία, από τον Francesco Crisafulli, αναπληρωτή συμπράττοντα πληρεξούσιο. Το Λουξεμβούργο, από τον Nicolas Mackel, πληρεξούσιο. Η Ολλανδία, από την Jolien Schukking, πληρεξούσιο. Η Νορβηγία, από τον Frode Elgesem, τελούντα χρέη πληρεξουσίου. Η Πολωνία, από τον Christophe Drzewicki, πληρεξούσιο, και τη Renata Kowalska, σύμβουλο. Και η Τουρκία, από τη Deniz Akcay, συμπράττουσα πληρεξούσιο.

A. Οι περιστάσεις της υποθέσεως.

4. Τα περιστατικά της υποθέσεως, όπως αυτά εκτίθενται από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής.

5. Οι εναγόμενες κυβερνήσεις εκτιμούν ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη και ότι δεν συντρέχει λόγος εξέτασης των περιστατικών της υποθέσεως, διευκρινίζουν δε ότι η μη ρητή εκ μέρους τους αμφισβήτηση πραγματικού στοιχείου δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να χρησιμοποιηθεί εναντίον τους. Στην παρακάτω περίληψη των περιστάσεων της υποθέσεως, το Δικαστήριο δεν ερμήνευσε τη ρητή μη αμφισβήτηση πραγματικών στοιχείων ως αποδοχή των στοιχείων αυτών από τον ενδιαφερόμενο διάδικο.

1. Ιστορικό πλαίσιο

6. Πολλά είναι τα έγγραφα τα οποία πραγματεύονται τη σύγκρουση ανάμεσα στις σερβικές και αλβανικές δυνάμεις του Κοσσυφοπεδίου το 1998 και 1999. Ενώπιον της κλιμακώσεως της βίας και λόγω της αυξανόμενης ανησυχίας της διεθνούς κοινότητας και της αποτυχίας των διπλωματικών πρωτοβουλιών, η Ομάδα επαφής, η οποία απαρτίζεται από τους εκπροσώπους έξι χωρών (και η οποία συνεστήθη το 1992 από τη Διάσκεψη του Λονδίνου), συνήλθε και αποφάσισε να προγραμματίσει διαπραγματεύσεις ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέρη.

7. Στις 30 Ιανουαρίου 1999, μετά από απόφαση του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου της, η Οργάνωση Βορειοατλαντικού Συμφώνου ("NATO")

- 5 -

ανακοίνωσε ότι αεροπορικές επιθέσεις θα πραγματοποιούνταν επί του εδάφους της ΟΔΓ σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τις επιταγές της Διεθνούς Κοινότητας. Διαπραγματεύσεις έλαβαν τότε χώρα μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, από τις 6 έως τις 23 Φεβρουαρίου 1999 στο Rambouillet, και από τις 15 έως τις 18 Μαρτίου 1999 στο Παρίσι. Το σύμφωνο ειρήνης το οποίο προτάθηκε μετά το πέρας των συνομιλιών, υπεγράφη από την αλβανική αντιπροσωπεία του Κοσσυφοπεδίου, όχι όμως και από τη σερβική αντιπροσωπεία.

8. Εκτιμώντας ότι όλες οι προσπάθειες οι οποίες αναλήφθηκαν προς εξεύρεση πολιτικής λύσης στην κρίση του Κοσσυφοπεδίου, είχαν αποτύχει, το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο αποφάσισε να αρχίσει τις αεροπορικές επιθέσεις (επιχείρηση Allied Force [Συμμαχική Δύναμη]) εναντίον της ΟΔΓ, μέτρο το οποίο ο Γενικός Γραμματέας του NATO ανακοίνωσε στις 23 Μαρτίου 1999. Οι αεροπορικές επιδρομές κλιμακώθηκαν από τις 24 Μαρτίου έως τις 8 Ιουνίου 1999.

2. Ο βομβαρδισμός της Radio-Televizije Srbije ("RTS")

9. Τρία τηλεοπτικά κανάλια και τέσσερις ραδιοφωνικοί σταθμοί στεγάζονταν στο κτίριο της RTS στο Βελιγράδι. Οι σημαντικότερες εγκαταστάσεις παραγωγής ευρίσκονταν εντός τριών κτιρίων επί της οδού Takovska. Το "κοντρόλ" ήταν εγκατεστημένο στον πρώτο όροφο του ενός από αυτά τα τρία κτίρια, και απασχολούσε κυρίως τεχνικό προσωπικό.

10. Στις 23 Απριλίου 1999, λίγο μετά τις 2 τα ξημερώματα, το ένα από τα επί της οδού Takovska κτίρια της RTS επλήγη από βόμβα την οποία έριξε αεροσκάφος του NATO και η οποία προκάλεσε την κατάρρευση των δύο από τους τέσσερις ορόφους του κτιρίου και κατέστρεψε το "κοντρόλ".

11. Η κόρη των δύο πρώτων προσφευγόντων, οι υιοί της τρίτης και τέταρτης προσφεύγουσας και ο σύζυγος της πέμπτης προσφεύγουσας σκοτώθηκαν, ο δε έκτος προσφεύγων τραυματίστηκε. Από τον βομβαρδισμό

- 6 -

δεκαέξι σκοτώθηκαν και δεκαέξι τραυματίστηκαν βαριά. Εικοσιτέσσερις στόχοι επλήγησαν στην ΟΔΓ κατά τη διάρκεια της ίδιας νύκτας, τρεις εκ των οποίων στο Βελιγράδι.

3. Διαδικασίες οι οποίες ηγέρθησαν ενώπιον άλλων διεθνών δικαστηρίων μετά από τον βομβαρδισμό

12. Στις 26 Απριλίου 1999, η ΟΔΓ κατέθεσε εις χείρας του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών τη δήλωσή της, με την οποία αναγνωρίζει την υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου ("ΔΔ"). Στις 29 Απριλίου 1999, η ΟΔΓ ήγειρε κατά του Βελγίου και άλλων εννέα Κρατών διαδικασία σχετική προς τη συμμετοχή τους στην επιχείρηση Allied Force και κατέθεσε αίτηση προσωρινών μέτρων

σύμφωνα με το άρθρο 73 του κανονισμού του Διεθνούς Δικαστηρίου. Με την από 2 Ιουνίου 1999 απόφαση, το Διεθνές Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση αυτή. Τα υπόλοιπα θέματα τα οποία ηγήθησαν στο πλαίσιο της υποθέσεως, εκκρεμούν ακόμα.

13. Τον Ιούνιο 2000, η επιτροπή η οποία συνεστήθη προκειμένου να εξετάσει την επιχείρηση Allied Force, κατέθεσε πόρισμα στον εισαγγελέα του διεθνούς ποινικού δικαστηρίου για την πρώην Γιουγκοσλαβία ("ΔΠΔΠΓ"). Ο εισαγγελέας δεν συνέστησε τη διενέργεια έρευνας. Στις 2 Ιουνίου 2000, ο εν λόγω εισαγγελέας ενημέρωσε το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την απόφασή του να μη διατάξει έρευνα.

B. Οικεία διεθνή νομικά κείμενα

1. Η Συνθήκη της Ουάσιγκτον του 1949

14. Τεθείσα σε ισχύ στις 24 Αυγούστου 1949, η Συνθήκη της Ουάσιγκτον δημιούργησε μία συμμαχία, η οποία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου ("NATO"), μεταξύ δέκα ευρωπαϊκών Κρατών (του Βελγίου, της Γαλλίας, του Λουξεμβούργου, της Ολλανδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Δανίας, της Ισλανδίας, της Ιταλίας, της Νορβηγίας και της Πορτογαλίας), του Καναδά και των Ηνωμένων

- 7 -

Πολιτειών. Η Ελλάδα και η Τουρκία προσχώρησαν το 1952, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας το 1959, και στη συνέχεια η Ισπανία το 1982. Τις χώρες αυτές μιμήθηκαν στις 12 Μαρτίου 1999 η Δημοκρατία της Τσεχίας, η Ουγγαρία και η Πολωνία.

15. Κυριότερος σκοπός του NATO είναι η προάσπιση της ελευθερίας και της ασφάλειας όλων των μελών του με πολιτικά και στρατιωτικά μέσα και με πλήρη σεβασμό προς τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η θεμελιώδης αρχή η οποία διέπει τη λειτουργία του είναι εκείνη της από κοινού δέσμευσης για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κυρίαρχων Κρατών, βασισμένη στην αδιαιρετότητα της ασφάλειας των χωρών-μελών.

2. Η Σύμβαση της Βιέννης του 1969 περί του δικαίου των συνθηκών ("η Σύμβαση της Βιέννης του 1969")

16. Το άρθρο 31 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 φέρει τον τίτλο "Γενικός Κανόνας Ερμηνείας". Στο σχετικό εν προκειμένω εδάφιο αναφέρεται ότι:

"Μία συνθήκη πρέπει να ερμηνεύεται καλή τη πίστει και σύμφωνα με τη συνήθη έννοια η οποία αποδίδεται στους όρους της συνθήκης εν σχέσει προς τα συμφραζόμενα και υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του σκοπού της.

(...)

3. Εκτός από τα συμφραζόμενα, θα λαμβάνεται συγχρόνως υπ' όψη:

(...)

β) Κάθε μεταγενέστερη ακολουθούμενη πρακτική όσον αφορά την εφαρμογή της συνθήκης με την οποία πιστοποιείται η συμφωνία των μερών ως προς την ερμηνεία της συνθήκης.

γ) Κάθε σχετικός κανόνας διεθνούς δικαίου ο οποίος εφαρμόζεται επί των σχέσεων μεταξύ των μερών."

17. Το άρθρο 32 φέρει τον τίτλο “Πρόσθετα μέσα ερμηνείας”. Ορίζει δε ότι:

- 8 -

“Είναι δυνατή η χρήση προσθέτων μέσων ερμηνείας, ιδία δε των προπαρασκευαστικών εργασιών και των συνθηκών υπό τις οποίες η συνθήκη συνάφθηκε, προκειμένου να κυρωθεί η έννοια η οποία προκύπτει από την εφαρμογή του άρθρου 31, ή να προσδιορισθεί η έννοια όταν με την ερμηνεία η οποία δίδεται σύμφωνα με το άρθρο 31:

α) διατηρείται η διαφορούμενη ή ασαφής έννοια, ή

β) προκύπτει ένα αποτέλεσμα το οποίο είναι πρόδηλα άτοπο ή παράλογο.”

18. Στα σχετικό υπόμνημά της, η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου ανέφερε ότι τα άρθρα 31 και 32 έπρεπε να λειτουργούν και τα δύο μαζί, και ότι καθόλου δεν είχαν ως αποτέλεσμα τη χάραξη μιας αυστηρά διαχωριστικής γραμμής ανάμεσα στον “γενικό κανόνα” και στα “πρόσθετα μέσα” ερμηνείας. Διευκρίνισε εξ άλλου ότι ο διαχωρισμός αυτός καθαυτός ήταν αιτιολογημένος, αφού τα στοιχεία ερμηνείας τα οποία απαριθμούνται στο άρθρο 31, αναφέρονταν όλα στη συμφωνία η οποία επήλθε μεταξύ των μερών όταν έλαβε την αυθεντική έκφρασή του στο κείμενο ή μεταγενέστερα. Οι προπαρασκευαστικές εργασίες δεν είχαν, κατά την Επιτροπή, τον αυτό χαρακτήρα αυθεντικότητας, “όποια και αν ήταν η αξία τους, σε ορισμένες περιπτώσεις, για τη διασάφηση της έκφρασης την οποία το κείμενο δίδει στη συμφωνία” (Annuaire CDI, 1966, τ. II, σελ. 240).

3. Οι αρχές του άρθρου 1 της Σύμβασης

19. Το κείμενο το οποίο συνέταξε η επιτροπή νομικών και διοικητικών υποθέσεων της Συμβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης, προέβλεπε, σε αυτό το οποίο έμελλε να γίνει το άρθρο 1 της Σύμβασης, ότι τα “Κράτη-μέλη δεσμεύονται [δεσμεύονται] ότι θα εγγυώνται σε κάθε πρόσωπο το οποίο διαμένει στην επικράτειά τους τα δικαιώματα (...)”. Η διακυβερνητική επιτροπή εμπειρογνομόνων η οποία ασχολήθηκε με το σχέδιο της Συμβουλευτικής Συνέλευσης, αποφάσισε να αντικαταστήσει τις λέξεις “το

- 9 -

οποίο διαμένει στην επικράτειά τους” με τους όρους “το οποίο υπάγεται στη δικαιοδοσία τους”. Οι λόγοι οι οποίοι οδήγησαν στην τροποποίηση αυτή, περιγράφονται στο ακόλουθο απόσπασμα της *Συλλογής των προπαρασκευαστικών εργασιών της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων* (τ. III, σελ. 260):

“Σύμφωνα με το σχέδιο της Συνέλευσης, ετύχανε του ευεργετήματος της Σύμβασης “κάθε πρόσωπο το οποίο διαμένει στην επικράτεια των Κρατών τα οποία θα υπογράψουν τη Σύμβαση.” Η Επιτροπή θεώρησε ότι ο όρος “διαμένει” θα μπορούσε να θεωρηθεί σε μεγάλο βαθμό περιοριστικός. Πράγματι, θα έπρεπε να τυγχάνει του ευεργετήματος της Σύμβασης κάθε πρόσωπο το οποίο ευρίσκεται στην επικράτεια των Κρατών τα οποία θα υπογράψουν τη Σύμβαση, ακόμα και σε εκείνα τα οποία δεν θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως διαμένοντα σε αυτά με τη νομική έννοια της λέξης. Εξ άλλου, η έννοια

αυτή δεν είναι η ίδια σύμφωνα με όλες τις εθνικές νομοθεσίες. Η Επιτροπή αντικατέστησε επομένως το όρο “διαμένει” με τις λέξεις “υπάγεται στη δικαιοδοσία τους”, που αναγράφονται επίσης στο άρθρο 2 του σχεδίου του Συμφώνου της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών.”

20. Της υιοθέτησης του άρθρου 1 της Σύμβασης προηγήθηκε επίσης μία παρατήρηση του Βέλγου αντιπροσώπου, ο οποίος, στις 25 Αυγούστου 1950, στην Ολομέλεια της Συμβουλευτικής Συνέλευσης, δήλωσε τα ακόλουθα:

“(…) ήδη το δικαίωμα προστασίας των Κρατών μας, δυνάμει ρητού όρου της Σύμβασης, θα μπορεί να ασκείται πλήρως και χωρίς διαχωρισμό ούτε διάκριση υπέρ των απόμων, όποια και αν είναι η ιθαγένειά τους, τα οποία, επί του εδάφους ενός οιοδήποτε από τα Κράτη μας, θα κατήγγελλαν μία παραβίαση δικαιώματος [δικαιωμάτων τους].”

21. Εν συνεχεία, διευκρινίστηκε κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες ότι το λεκτικό του άρθρου 1 που εμπεριέχει τις λέξεις “υπάγεται στη δικαιοδοσία τους” δεν κατέστη θέμα συζητήσεως και ότι το κείμενο, όπως είχε

- 10 -

τότε διαμορφωθεί (και όπως ισχύει σήμερα) υιοθετήθηκε από τη Συμβουλευτική Συνέλευση στις 25 Αυγούστου 1950 χωρίς να υποστεί νέες τροποποιήσεις (βλ. προρρηθείσα *Συλλογή*, τ. VI, σελ. 132).

4. Η Αμερικανική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Καθηκόντων του 1948

22. Το άρθρο 2 της διακήρυξης αυτής έχει ως εξής:

“Όλα τα πρόσωπα, ασχέτως διακρίσεως φυλής, φύλου, γλώσσας, θρησκείας ή άλλης, είναι ίσα ενώπιον του νόμου και έχουν τα δικαιώματα και τα καθήκοντα τα οποία καθιερώνονται στην παρούσα διακήρυξη.”

23. Στο υπόμνημά της επί της υποθέσεως *Goard* (Υπόμνημα υπ’ αριθ. 109/99, υπόθεση υπ’ αριθ. 10 951, *Goard και λοιποί κατά των Ηνωμένων Πολιτειών*, 29 Σεπτεμβρίου 1999, §§ 37, 39, 41 και 43), η Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εξέτασε αιτιάσεις οι οποίες αφορούσαν την κράτηση και τη μεταχείριση που υπέστησαν οι προσφεύγοντες από τις στρατιωτικές δυνάμεις των Ηνωμένων Πολιτειών κατά τη διάρκεια των πρώτων ημερών της στρατιωτικής επιχείρησης στη Γρενάδα. Η Επιτροπή ανέφερε τα εξής:

“Αν και η εξωεδαφική εφαρμογή της Αμερικανικής Διακήρυξης δεν συζητήθηκε από τα μέρη, όμως η Επιτροπή κρίνει πρόσφορο να επισημάνει ότι, υπό ορισμένες περιστάσεις, η άσκηση της δικαιοδοσίας της επί πράξεων οι οποίες χαρακτηρίζονται από την εξωεδαφικότητά τους, όχι μόνο είναι σύμφωνη προς τους ισχύοντες κανόνες, αλλά και απαιτείται από αυτούς. Τα θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα διακηρύσσονται στις Αμερικανικές Πολιτείες βάσει των αρχών της ισότητας και της μη διάκρισης – “ασχέτως διακρίσεως φυλής, ιθαγένειας, θρησκείας ή φύλου”. (...) Δεδομένου ότι τα ατομικά δικαιώματα απορρέουν άμεσα από το γεγονός ότι κάθε άτομο είναι ανθρώπινο ον, κάθε Αμερικανική Πολιτεία υποχρεούται να εξασφαλίζει σε κάθε πρόσωπο το οποίο υπάγεται στη δικαιοδοσία της, το ευεργέτημα των

προστατευμένων δικαιωμάτων. Έτσι τούτο αφορά ως επί το πλείστον τα πρόσωπα τα οποία ευρίσκονται στο έδαφος της ενδιαφερόμενης Πολιτείας, όμως μπορεί κάλλιστα να αφορά και πρόσωπα των οποίων η κατάσταση παρουσιάζει ένα στοιχείο εξωεδαφικότητας, όπως στην περίπτωση των προσώπων τα οποία ευρίσκονται στο έδαφος ενός Κράτους αλλά υπόκεινται στον έλεγχο άλλου Κράτους – συνήθως, μέσω πράξεων των υπαλλήλων του τελευταίου στην αλλοδαπή. Συνήθως, η εξέταση δεν αφορά την ιθαγένεια του εικαζομένου θύματος ή της παρουσίας τους σε μία συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, αλλά στο εάν, υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως, το καταγγελλόμενο Κράτος σεβάστηκε τα δικαιώματα προσώπου το οποίο υπόκειται στην εξουσία και τον έλεγχό του.”

24. Το σχετικό προς την υπόθεση εδάφιο του άρθρου 1 της Αμερικανικής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1978, επί του οποίου στηρίζεται η καθ' ύλη αρμοδιότητα του Διαμερικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, έχει ως εξής:

“Οι Πολιτείες-μέρη δεσμεύονται ότι θα σέβονται τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση και ότι θα εγγυώνται την ελεύθερη και πλήρη άσκηση σε κάθε πρόσωπο το οποίο εμπίπτει στην αρμοδιότητά τους, χωρίς καμία διάκριση (...)”

5. Οι τέσσερις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949 περί του ανθρωπιστικού δικαίου του πολέμου

25. Το άρθρο 1 της καθεμίας από τις Συμβάσεις αυτές (“Οι Συμβάσεις της Γενεύης του 1949”) προβλέπει ότι τα Συμβαλλόμενα Μέρη “δεσμεύονται ότι θα τηρούν την παρούσα Σύμβαση σε κάθε περίπτωση”.

6. Το Σύμφωνο του 1966 για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (“το Σύμφωνο του 1966”) και το προαιρετικό του Πρωτόκολλο του 1966

26. Το σχετικό προς την υπόθεση εδάφιο του άρθρου 2 § 1 του Συμφώνου του 1966, έχει ως εξής:

“Τα Κράτη-μέρη στο παρόν Σύμφωνο δεσμεύονται ότι θα σέβονται και θα διασφαλίζουν σε όλα τα άτομα τα οποία ευρίσκονται εντός της επικρατείας τους και εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους, τα δικαιώματα τα οποία αναγνωρίζονται στο παρόν Σύμφωνο, (...)”

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε κατά την έκτη σύνοδό της, το 1950, ψήφισμα για την προσθήκη στο κείμενο του άρθρου 2 § 1 του σχεδίου του Συμφώνου των λέξεων “τα οποία ευρίσκονται εντός της επικρατείας τους και εμπίπτουν στην ... τους”. Προτάσεις οι οποίες ακολούθησαν και αφορούσαν τη μη προσθήκη των όρων αυτών, απερρίφθησαν το 1952 και το 1963. Στη συνέχεια, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ασχολήθηκε με την ανάπτυξη, σε ορισμένα οριοθετημένα πλαίσια, της ευθύνης των Συμβαλλομένων Κρατών για τις πράξεις των υπαλλήλων τους στην αλλοδαπή.

27. Το σχετικό προς την υπόθεση εδάφιο του άρθρου 1 του προαιρετικού Πρωτοκόλλου του 1966, έχει ως εξής:

“Κάθε Κράτος-μέρος στο Σύμφωνο το οποίο καθίσταται μέρος στο παρόν Πρωτόκολλο αναγνωρίζει ότι η Επιτροπή είναι αρμόδια να παραλαμβάνει και να εξετάζει αναφορές ιδιωτών που υπάγονται στη δικαιοδοσία του και ισχυρίζονται ότι είναι θύματα παραβίασης, από αυτό το Κράτος-μέρος, οποιουδήποτε από τα δικαιώματα τα οποία απαριθμούνται στο Σύμφωνο. (...)”

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

28. Οι προσφεύγοντες καταγγέλλουν τον βομβαρδισμό του κτιρίου της RTS, ο οποίος πραγματοποιήθηκε από τις δυνάμεις του ΝΑΤΟ στις 23 Απριλίου 1999. Επικαλούνται δε τις ακόλουθες διατάξεις της Σύμβασης: το άρθρο 2 (δικαίωμα στη ζωή), το άρθρο 10 (δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης) και το άρθρο 13 (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής).

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

- 13 -

29. Οι πέντε πρώτοι προσφεύγοντες επικαλούνται τα άρθρα 2, 10 και 13 για λογαριασμό τους και για λογαριασμό των αποθανόντων συγγενών τους. Ο έκτος προσφεύγων, ο οποίος τραυματίστηκε κατά την επιχείρηση, επικαλείται τα αυτά άρθρα για λογαριασμό του. Με τη σύμφωνη γνώμη του Δικαστηρίου, οι διάδικοι περιόρισαν τις έγγραφες και προφορικές παρατηρήσεις τους στα ερωτήματα περί παραδεκτού, ενώ οι Κυβερνήσεις διευκρίνισαν ότι δεν θα αναφέρονταν στο πρόδηλα αβάσιμο των αιτιάσεων.

30. Όσον αφορά το παραδεκτό της υπόθεσης, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η προσφυγή είναι συμβατή *ratione loci* με τις διατάξεις της Σύμβασης, για τον λόγο ότι οι καταγγελλόμενες πράξεις, οι οποίες, είτε διαπράχθηκαν στην ΟΔΓ, είτε επί του εδάφους των εναγομένων Κρατών αλλά παρήγαγαν τα αποτελέσματά τους στη ΟΔΓ, είχαν ως συνέπεια την είσοδο των προσφευγόντων και των αποθανόντων συγγενών τους στη σφαίρα δικαιοδοσίας των εν λόγω Κρατών. Επίσης, θεωρούν ότι τα εναγόμενα Κράτη είναι αλληλεγγύως υπεύθυνα για τον βομβαρδισμό παρά το γεγονός ότι τούτος πραγματοποιήθηκε από τις νατοϊκές δυνάμεις, και δηλώνουν ότι δεν διέθεταν καμία πραγματική εσωτερική προσφυγή.

31. Οι Κυβερνήσεις αναφέρονται στο απαράδεκτο της υπόθεσης. Υποστηρίζουν κυρίως ότι η προσφυγή είναι ασύμβατη *ratione personae* με τις διατάξεις της Σύμβασης, για τον λόγο ότι οι προσφεύγοντες δεν υπάγονταν στη δικαιοδοσία των εναγομένων Κρατών, υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης. Εκτιμούν επίσης ότι, σύμφωνα με την “αρχή *Or monitaire*” η οποία έχει θεσπιστεί από το Διεθνές Δικαστήριο, το Δικαστήριο δεν μπορεί να αποφανθεί επί του βασίμου της υποθέσεως διότι κάτι τέτοιο θα το υποχρέωνε να αποφανθεί και επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των Ηνωμένων Πολιτειών, του Καναδά και του ΝΑΤΟ, ενώ δεν τυγχάνουν Συμβαλλόμενα Μέρη στη Σύμβαση, ούτε, κατά συνέπεια, διάδικοι στην παρούσα διαδικασία (*Or monitaire pris ü Rome en 1943*, Recueil CIJ 1954, σελ. 19, όπως

- 14 -

εφαρμόστηκε στο πλαίσιο της υπόθεσης *Timor oriental*, Recueil CIJ 1995, σελ. 90).

32. Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει επίσης ότι ο επίδικος βομβαρδισμός δεν μπορεί να καταλογιστεί στα εναγόμενα Κράτη αλλά στο ΝΑΤΟ, οργανισμό με διεθνή νομική προσωπικότητα διάφορη εκείνης των Κρατών-μελών του. Η Τουρκική Κυβέρνηση διατυπώνει εξ άλλου ορισμένες παρατηρήσεις στις οποίες αναλύει την κατάσταση η οποία επικρατεί στο βόρειο τμήμα της Κύπρου.

33. Τέλος, οι Κυβερνήσεις της Ουγγαρίας, της Ιταλίας και της Πολωνίας θεωρούν ότι, αντίθετα με τις επιταγές του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες δεν εξήντησαν τα ένδικα μέσα τα οποία τους προσφέρονταν εντός της επικράτειας των εν λόγω Κρατών.

A. Υπάγονταν οι προσφεύγοντες και οι αποθανόντες συγγενείς τους στη “δικαιοδοσία” των εναγομένων Κρατών, υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης;

34. Εφόσον κυρίως βάσει μιας αρνητικής απάντησης στο ερώτημα αυτό αμφισβητούν οι Κυβερνήσεις το παραδεκτό της προσφυγής, το Δικαστήριο θα εξετάσει κατ’ αρχάς το θέμα αυτό. Το άρθρο 1 της Σύμβασης ορίζει ότι:

“Τα υψηλά συμβαλλόμενα μέρη αναγνωρίζουν, εις όλα τα εξαρτώμενα εκ της δικαιοδοσίας των πρόσωπα, τα καθοριζόμενα εις το πρώτον μέρος της (...) Συμβάσεως δικαιώματα και ελευθερίας.”

1. Οι παρατηρήσεις των εναγομένων Κυβερνήσεων

35. Οι Κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι οι προσφεύγοντες και οι αποθανόντες συγγενείς τους δεν υπάγονταν τότε στη “δικαιοδοσία” των εναγομένων Κρατών, και, επομένως, η προσφυγή είναι ασύμβατη *ratione personae* με τις διατάξεις της Σύμβασης.

36. Όσον αφορά την ακριβή έννοια την οποία πρέπει να προσδώσουμε στον όρο “δικαιοδοσία”, θεωρούν ότι ο όρος αυτός πρέπει να ερμηνευθεί

σύμφωνα με τη συνήθη και καθιερωμένη έννοια του στο πλαίσιο του δημοσίου διεθνούς δικαίου. Η άσκηση από ένα Κράτος της “δικαιοδοσίας” του θα συνεπαγόταν έτσι την επιβεβαίωση ή την άσκηση μιας ήδη υφιστάμενης ή εικαζόμενης νομικής εξουσίας επί προσώπων τα οποία οφείλουν κάποιου είδους “πίστη και υπακοή” στο εν λόγω Κράτος ή έχουν τεθεί υπό τον έλεγχό του. Εξ άλλου, ο όρος “δικαιοδοσία” προϋποθέτει σε γενικές γραμμές μία μορφή δομημένης σχέσης η οποία υφίσταται κανονικά για ορισμένο χρονικό διάστημα.

37. Οι Κυβερνήσεις εκτιμούν ότι η ανάλυσή τους ως προς το θέμα αυτό παγιώνεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου που εφήρμοσε την έννοια της δικαιοδοσίας για να δηλώσει ότι είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι ορισμένα άτομα τα οποία υφίστανται τις επιπτώσεις πράξεων και ενεργειών στις οποίες προβαίνει εναγόμενο Κράτος εκτός της επικρατείας του, εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία του Κράτους αυτού, για τον λόγο ότι τούτο ασκούσε επ’ αυτών κάποια μορφή νομικής εξουσίας. Η σύλληψη και η κράτηση των προσφευγόντων εκτός της επικρατείας του εναγομένου Κράτους στις υποθέσεις *Issa* και *Ocalan* (*Issa και λοιποί κατά της Τουρκίας* (dic.), n° 31821/96, 30 Μαΐου 2000, αδημοσίευτη, και *Ocalan κατά της Τουρκίας* (dic.), n° 46221/99, 14 Δεκεμβρίου 2000, αδημοσίευτη) απέρρεαν έτσι από μία κλασική άσκηση, από στρατιωτικές δυνάμεις οι οποίες επιχείρησαν επί ξένου εδάφους, παρόμοιας νομικής εξουσίας ή αρμοδιότητας επί των εν λόγω προσώπων, ενώ στην υπόθεση *Chavara*, που αφορούσε ισχυρισμό σύμφωνα με τον οποίο ένα ιταλικό πολεμικό πλοίο είχε σκόπιμα εκτοξεύσει πυρά εναντίον αλβανικού πλοίου 35 ναυτικά μίλια περίπου ανοικτά των ιταλικών ακτών (*Chavara και λοιποί κατά της Ιταλίας και της Αλβανίας* (dic.), n° 39473/98, 11 Ιανουαρίου 2001, αδημοσίευτη), η δικαιοδοσία ήταν μοιρασμένη δυνάμει εγγράφου συμφωνίας μεταξύ των εναγομένων Κρατών. Οι Κυβερνήσεις εκτιμούν επίσης ότι η ερμηνεία τους όσον αφορά την έννοια της

δικαιοδοσίας, επιβεβαιώνεται από τις προπαρασκευαστικές εργασίες για τη Σύμβαση και από την πρακτική η οποία ακολουθείται από τα Κράτη σχετικά με την εφαρμογή της από της κυρώσεώς της από αυτά. Αναφέρονται δε, ως προς τούτο, στη μη κοινοποίηση παρεκκλίσεων κατά το άρθρο 15 για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στις οποίες τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμμετείχαν εκτός της επικρατείας τους.

38. Οι Κυβερνήσεις καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η καταγγελλόμενη από τους προσφεύγοντες συμπεριφορά δεν μπορεί προφανώς να περιγραφεί ως άσκηση παρόμοιας νομικής εξουσίας ή αρμοδιότητας.

39. Οι Κυβερνήσεις αναφέρονται στη συνέχεια στα κυριότερα επιχειρήματα των προσφευγόντων σχετικά με την εφαρμογή της έννοιας της “δικαιοδοσίας” που αναφέρεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης. Η θέση των ενδιαφερομένων είναι η εξής: η θετική υποχρέωση προστασίας που προβλέπει ο όρος αυτός, εφαρμόζεται ανάλογα με τον ασκούμενο έλεγχο.

40. Στο σημείο αυτό, οι Κυβερνήσεις εκτιμούν κατ’ αρχάς ότι το ίδιο το κείμενο του άρθρου 1 δεν παρέχει καμία στήριξη σε παρόμοια ερμηνεία. Εάν οι συντάκτες επιθυμούσαν τη θέσπιση αυτού που στην ουσία αποτελεί έναν τύπο ευθύνης “αιτίου-αιτιατού”, θα είχαν υιοθετήσει λεκτικό ανάλογο με εκείνο του άρθρου 1 των Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 (βλ. ανωτέρω, § 25). Σε κάθε περίπτωση, η ερμηνεία από τους προσφεύγοντες του όρου “δικαιοδοσία” θα συνεπαγόταν, όσον αφορά τη θετική υποχρέωση των Συμβαλλομένων Κρατών να αναγνωρίζουν τα ουσιαστικά δικαιώματα τα οποία καθορίζονται στη Σύμβαση, εφαρμογή στην οποία ουδέποτε απέβλεπε το άρθρο 1 της εν λόγω Σύμβασης.

41. Δεύτερον, οι Κυβερνήσεις εκτιμούν ότι η επίκληση από τους προσφεύγοντες του άρθρου 15 προς στήριξη της κατ’ επέκταση ερμηνείας του άρθρου 1 είναι εσφαλμένη και ότι ο εν λόγω όρος ενισχύει τη δική τους θέση. Πράγματι, τίποτα στο κείμενο ή την εφαρμογή του άρθρου 15 της

Σύμβασης δεν συνεπάγεται, όπως οι προσφεύγοντες εσφαλμένα υποθέτουν, ότι η δεύτερη παράγραφος του άρθρου αυτού αφορά τις καταστάσεις “πολέμου” ή “έκτακτης ανάγκης” τόσο στο εκτός όσο και εντός της επικρατείας των Συμβαλλομένων Κρατών. Επομένως, το άρθρο 15 § 2 δεν επαληθεύει την ευρεία ερμηνεία του άρθρου 1 την οποία προτείνουν οι προσφεύγοντες.

42. Τρίτον, και όσον αφορά την παρατήρηση των προσφευγόντων σύμφωνα με την οποία οι πολίτες της ΟΔΓ στερήθηκαν κάθε προσφυγής υπό την έννοια της Σύμβασης, οι Κυβερνήσεις υπενθυμίζουν ότι αφ’ ης στιγμής βεβαιώθηκε ότι η Τουρκία δεν ήταν υπεύθυνη στο πλαίσιο της Σύμβασης για τα γεγονότα όσον αφορά το βόρειο τμήμα της Κύπρου, οι κάτοικοι του εν λόγω εδάφους στερήθηκαν του ευεργετήματος των δικαιωμάτων τα οποία εγγυάται η Σύμβαση και των οποίων θα τύγχαναν υπό διαφορετικές περιστάσεις (αποφάσεις Λοϊζίδου κατά της Τουρκίας, από 23 Μαρτίου 1995 (προκαταρκτικές ενστάσεις), *sic* A n° 310, Λοϊζίδου κατά της Τουρκίας, από 18 Δεκεμβρίου 1996 (επί της ουσίας), *Recueil des arrêts et décisions* 1996 – VI, n° 26, και *Κύπρος κατά της Τουρκίας* [GC], n° 25781/94, CEDH 2001). Προβάλλουν δε ότι εν προκειμένω η ΟΔΓ δεν ήταν και εξακολουθεί να μην είναι μέρος στη Σύμβαση, και ότι οι κάτοικοι της δεν μπορούσαν να τύχουν κανενός δικαιώματος από εκείνα που κατοχυρώνει η Σύμβαση.

43. Τέταρτον, οι Κυβερνήσεις αμφισβητούν σφόδρα τα επιχειρήματα των προσφευγόντων σχετικά με τον κίνδυνο που θα ενείχε η μη απόδοση ευθυνών, στο πλαίσιο της Σύμβασης, στα Κράτη τα οποία συμμετέχουν σε στρατιωτικές αποστολές παρόμοιες με εκείνη η οποία καταγγέλλεται στην προκειμένη περίπτωση. Κατά τις Κυβερνήσεις, η νέα θεωρία αιτιώδους τύπου της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας, την

οποία προτείνουν οι προσφεύγοντες, θα ήταν εκείνη που θα είχε σοβαρές επιπτώσεις σε διεθνές επίπεδο. Σε συνδυασμό με τις δηλώσεις των ενδιαφερομένων όσον αφορά την

- 18 -

αλληλέγγυα ευθύνη όλων των Κρατών εξ αιτίας του γεγονότος ότι τυγχάνουν μέλη του NATO, μία παρόμοια θεωρία θα διακύβευε σοβαρά τον σκοπό και το σύστημα της Σύμβασης. Ειδικότερα, θα είχε σοβαρές επιπτώσεις σε κάθε διεθνή στρατιωτική συλλογική δράση, στο μέτρο που θα καθιστούσε το Δικαστήριο αρμόδιο να ελέγχει τη συμμετοχή των Συμβαλλομένων Κρατών σε στρατιωτικές αποστολές οι οποίες πραγματοποιούνται σε οποιοδήποτε μέρος του πλανήτη υπό περιστάσεις που θα ήταν αδύνατο στα εν λόγω Κράτη να εξασφαλίσουν στους κατοίκους των εν λόγω εδαφών την απόλαυση οποιουδήποτε δικαιώματος από εκείνα τα οποία εγγυάται η Σύμβαση, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων στις οποίες Συμβαλλόμενο Κράτος δεν θα συμμετείχε ενεργά στην καταγγελλόμενη αποστολή. Ο κίνδυνος παραβίασης της Σύμβασης που θα προέκυπτε, θα μπορούσε, κατά τις Κυβερνήσεις, να υποσκάψει σημαντικά τη συμμετοχή των Κρατών σε τέτοιου είδους αποστολές και θα κατέληγε σε κάθε περίπτωση σε παρεκκλίσεις κατά το άρθρο 15 της Σύμβασης που θα ήταν ακόμα πιο προστατευτικές για τα Κράτη. Επίσης, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, το ΤΡΙΥ και, εδώ και λίγο καιρό, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ("ΔΠΔ") αυτόν ακριβώς τον σκοπό έχουν, να ρυθμίζουν δηλαδή αυτού του είδους τη συμπεριφορά των Κρατών.

44. Τέλος, οι Κυβερνήσεις αρνούνται και τις επικουρικές θεωρίες τις οποίες ανέπτυξαν οι προσφεύγοντες όσον αφορά την ευθύνη των Κρατών κατά το άρθρο 1 της Σύμβασης. Όσον αφορά το επιχείρημα σχετικά με τον έλεγχο τον οποίο οι νατοϊκές δυνάμεις δήθεν άσκησαν στον εναέριο χώρο του Βελιγραδίου, αρνούνται ότι υπήρξε παρόμοιος έλεγχος και αμφισβητούν σε κάθε περίπτωση ότι η εποπτεία εναέριου χώρου είναι το ίδιο και το αυτό με τον εδαφικό έλεγχο της ίδιας φύσης και έκτασης με εκείνες που περιγράφονται στις προρρηθείσες αποφάσεις που αφορούν το βόρειο τμήμα της Κύπρου, ικανές να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι ασκείται πραγματικός έλεγχος ή νομική εξουσία. Κρίνουν εξ άλλου ότι είναι εσφαλμένη η σύγκριση την οποία

- 19 -

κάνουν οι προσφεύγοντες ανάμεσα στην παρούσα υπόθεση και στην υπόθεση *Soering* (απόφαση *Soering* κατά Ηνωμένου Βασιλείου, από 7 Ιουλίου 1989, *serie A*, n° 161). Την εποχή που επρόκειτο να ληφθεί η επίδικη απόφαση, αν ήταν δηλαδή πρόσφορο να εκδοθεί ο κ. *Soering*, ο τελευταίος εκρατείτο εντός της επικρατείας του εναγομένου Κράτους, και τούτο αντιστοιχεί σε μία κλασσική άσκηση από το Κράτος της νομικής του εξουσίας επί ατόμου στο οποίο είναι σε θέση να εγγυηθεί τον σεβασμό του συνόλου των δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνονται από τη Σύμβαση.

45. Εν περιλήψει, οι Κυβερνήσεις υποστηρίζουν ότι οι προσφεύγοντες και οι αποθανόντες συγγενείς τους δεν υπάγονταν στη δικαιοδοσία των εναγομένων Κρατών και ότι, επομένως, η προσφυγή τους είναι ασύμβατη *ratione personae* με τις διατάξεις της Σύμβασης.

2. Τα επιχειρήματα των προσφευγόντων

46. Οι προσφεύγοντες θεωρούν ότι η προσφυγή είναι συμβατή *ratione loci* με τις διατάξεις της Σύμβασης, στο μέτρο που ο βομβαρδισμός της RTS τους εισήγαγε στη σφαίρα δικαιοδοσίας των εναγομένων Κρατών. Υποστηρίζουν ειδικότερα ότι η “δικαιοδοσία” των εν λόγω Κρατών μπορεί να καθοριστεί με μία προσαρμογή των κριτηρίων του “πραγματικού ελέγχου” που θέσπισε το Δικαστήριο στις προρρηθείσες αποφάσεις Λοϊζίδου (*προκαταρκτικές ενστάσεις και ουσία*), έτσι ώστε η έκταση της θετικής υποχρέωσης του άρθρου 1 της Σύμβασης περί αναγνώρισης των δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνονται από την εν λόγω Σύμβαση, να είναι ανάλογη του εύρους του ελέγχου ο οποίος πραγματικά ασκήθηκε. Εκτιμούν δε ότι αυτή η θεώρηση της έννοιας της δικαιοδοσίας υπό την έννοια του άρθρου 1 είναι τέτοιας φύσης ώστε να παρέχει στο Δικαστήριο εκμεταλλεύσιμα κριτήρια για την επεξεργασία παραπόνων τα οποία θα είναι δυνατόν να αναφύονται στο μέλλον εξαιτίας παρομοίων καταστάσεων.

47. Έτσι, όταν το Δικαστήριο, στις προρρηθείσες αποφάσεις Λοϊζίδου

- 20 -

(*προκαταρκτικές ενστάσεις και ουσία*), έκρινε ότι οι τουρκικές δυνάμεις ασκούσαν πραγματικό έλεγχο επί του βορείου τμήματος της Κύπρου, ορθό ήταν να θεωρηθεί ότι η Τουρκία είχε την υποχρέωση να εγγυάται τον σεβασμό επί του εν λόγω εδάφους του συνόλου των δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνει η Σύμβαση. Αντίθετα, όταν τα εναγόμενα Κράτη επιτίθενται σε στόχο εκτός της επικράτειάς τους, δεν υποχρεούνται να πράξουν το αδύνατο (να διασφαλίσουν τον σεβασμό του συνόλου των δικαιωμάτων τα οποία αναγνωρίζονται από τη Σύμβαση), αλλά πρέπει να κρίνονται υπεύθυνα για τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων τα οποία εγγυάται η Σύμβαση και για τα οποία είχαν την ευθύνη να διασφαλίζουν τον σεβασμό στο πλαίσιο της εν λόγω κατάστασης.

48. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η προσέγγιση αυτή εναρμονίζεται πλήρως με την ήδη υφιστάμενη νομολογία, όπως αυτή απορρέει από τη Σύμβαση, και επικαλούνται ειδικότερα τις αποφάσεις περί του παραδεκτού, που υιοθετήθηκαν στις προρρηθείσες υποθέσεις *Issa, Xhavara* και *Ocalan*, καθώς και στην απόφαση η οποία εξεδόθη στο πλαίσιο της υπόθεσης *Ilascu (Ilascu κατά της Μολδαβίας και της Ομοσπονδίας της Ρωσίας)* (dic.), n° 48787/99, από 4 Ιουλίου 2001, αδημοσίευτη). Κρίνουν δε ότι είναι συμβατή και με την ερμηνεία παρόμοιων εκφράσεων, στην οποία έχει προβεί η Διαμερικανική Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (βλ. σχετική αναφορά στην προρρηθείσα υπόθεση *Coard*, § 23). Αναφερόμενοι σε υπόθεση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, δηλώνουν ότι η εν λόγω Επιτροπή κατέληξε σε ανάλογα συμπεράσματα αναφορικά με το άρθρο 2 § 1 του Συμφώνου του 1966 και το άρθρο 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο κείμενο αυτό.

49. Εκτιμούν περαιτέρω ότι η προσέγγισή τους όσον αφορά την έννοια της “δικαιοδοσίας” στηρίζεται στο κείμενο και τη δομή της Σύμβασης, ίδια δε στο άρθρο 15: πράγματι, τούτο δεν θα είχε, κατά τους προσφεύγοντες, κανένα

- 21 -

νόημα αν δεν είχε εφαρμογή και σε εξωεδαφικές καταστάσεις πολέμου ή έκτακτης ανάγκης. Συνεπώς, αφ’ ης στιγμής δεν υπάρχει κοινοποίηση παρέκκλισης από τη διάταξη αυτή, η Σύμβαση εφαρμόζεται και κατά τη διάρκεια παρόμοιων συρράξεων.

50. Όσον αφορά την επίκληση από τις Κυβερνήσεις των προπαρασκευαστικών εργασιών, οι προσφεύγοντες παρατηρούν ότι τούτες δεν αποτελούν ουσιαστική ή οριστική πηγή απόδειξης ως προς την έννοια η οποία πρέπει να προσδοθεί στον όρο “δικαιοδοσία” του άρθρου 1 της Σύμβασης. Επίσημαίνουν πράγματι ότι η “νομική εξουσία” και η “δομημένη σχέση” που οι Κυβερνήσεις εκλαμβάνουν ως ουσιαστικά στοιχεία της έννοιας της δικαιοδοσίας, δεν αναφέρονται στις προπαρασκευαστικές εργασίες.

51. Απορρίπτουν εξ άλλου τη θέση των Κυβερνήσεων σύμφωνα με την οποία η ερμηνεία τους του άρθρου 1 θα αποτελούσε επικίνδυνο προηγούμενο. Η παρούσα υπόθεση δεν αφορά ένα ατύχημα ή μία παράλειψη που συνέβη στο πλαίσιο μιας αποστολής διατήρησης της ειρήνης των Ηνωμένων Εθνών, ούτε πράξεις οι οποίες διαπράχθηκαν από “άτακτο στρατό”. Αφορά μία εσκεμμένη ενέργεια, η οποία εγκρίθηκε από το κάθε ένα από τα εναγόμενα Κράτη και εκτελέστηκε σύμφωνα με το εγκεκριμένο σχέδιο. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι εκείνο το οποίο θα ήταν επικίνδυνο, είναι να μη καθίστανται τα Κράτη υπεύθυνα των παραβιάσεων της Σύμβασης που είναι δυνατό να συνεπάγονται ενέργειες τέτοιου τύπου. Προβάλλοντας την υπεροχή του δικαιώματος στη ζωή και τον ρόλο της Σύμβασης ως κειμένου της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης, υπογραμμίζουν ότι αν κριθεί ότι τα εναγόμενα Κράτη δεν ευθύνονται, οι προσφεύγοντες θα απομείνουν χωρίς την παραμικρή δυνατότητα προσφυγής και οι στρατοί των εναγομένων Κρατών θα είναι ελεύθεροι να ενεργούν ατιμωρητί. Το ΔΔ θα ήταν αναρμόδιο να επιλαμβάνεται ατομικών προσφυγών, το ΔΠΔΠΓ θα αποφαινόταν επί της ευθύνης ατόμων τα οποία θα κατηγορούσαν για σοβαρά εγκλήματα πολέμου

- 22 -

και το ΔΠΔ δεν θα είχε ακόμα συσταθεί.

52. Επικουρικώς, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι λόγω του εύρους της αεροπορικής επιχείρησης και του σχετικά μικρού αριθμού θυμάτων ο έλεγχος τον οποίο ασκούσε το NATO επί του εναερίου χώρου ήταν στην ουσία τόσο πλήρης όσο και εκείνος που ασκούσε η Τουρκία επί του εδάφους του βορείου τμήματος της Κύπρου. Επρόκειτο ασφαλώς για έναν έλεγχο περιορισμένης εφαρμογής (ασκείτο μόνο επί του εναερίου χώρου), αλλά η θετική υποχρέωση η οποία απορρέει από το άρθρο 1 θα μπορούσε να περιοριστεί ανάλογα. Οι έννοιες του “πραγματικού ελέγχου” και της “δικαιοδοσίας” θα έπρεπε να είναι επαρκώς ευέλικτες για να λαμβάνεται υπ’ όψη η διάθεση και η χρήση συγχρόνων όπλων ακριβείας, που θα επέτρεπαν εξωεδαφικές ενέργειες μεγάλης ακριβείας που θα επέφεραν ισχυρό πλήγμα χωρίς να απαιτείται η παρουσία χερσαίων δυνάμεων. Λαμβανομένων υπ’ όψη αυτών των προόδων της σύγχρονης τεχνολογίας, η επίκληση μιας διαφοράς ανάμεσα στις αεροπορικές επιθέσεις και στις ενέργειες των χερσαίων δυνάμεων, θα ήταν σήμερα ανίσχυρη.

53. Πλέον επικουρικώς, οι προσφεύγοντες, συγκρίνοντας τις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης και εκείνες οι οποίες χαρακτήριζαν την προρρηθείσα υπόθεση Soering, υποστηρίζουν ότι η επίδικη πράξη δεν ήταν στην ουσία παρά το εξωεδαφικό αποτέλεσμα προηγούμενων αποφάσεων, οι οποίες ελήφθησαν επί του εδάφους των εναγομένων Κρατών, να βομβαρδίσουν τη RTS και να ρίψουν τον πύραυλο. Θα ήταν επομένως δυνατό να θεωρηθεί, για τους ίδιους λόγους με εκείνους που έγιναν δεκτοί στην υπόθεση Soering, ότι υπάγονταν στη δικαιοδοσία των εναγομένων Κρατών.

3. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

54. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η πραγματική σχέση μεταξύ των προσφευγόντων και των εναγομένων Κρατών έγκειται στην επίδικη πράξη, η οποία, όπου και αν αποφασίστηκε, διαπράχθηκε και είχε αποτελέσματα εκτός

της επικρατείας των εν λόγω Κρατών (“η εξωεδαφική πράξη”). Εκτιμά ότι επομένως θα πρέπει στην ουσία να διερευνηθεί αν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι, λόγω της εξωεδαφικής πράξης, οι προσφεύγοντες και οι αποθανόντες συγγενείς τους μπορούσαν να εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία των εναγομένων Κρατών (αποφάσεις *Drozdz* και *Janousek* κατά της Γαλλίας και της Ισπανίας, από 26 Ιουνίου 1992, *serie A* n° 240, § 91, *Λοϊζίδου (προκαταρκτικές ενστάσεις και ουσία)*, § 64 και § 56 αντίστοιχα, και *Κύπρος κατά της Τουρκίας*, ο.α., § 80).

α) Οι εφαρμοστέοι κανόνες ερμηνείας

55. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η Σύμβαση πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των κανόνων οι οποίοι έχουν ορισθεί από τη Σύμβαση της Βιέννης του 1969 (απόφαση *Golder* κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, από 21 Φεβρουαρίου 1975, *serie A* n° 18, § 29).

56. Θα προβεί επομένως στον καθορισμό της συνήθους σημασίας που πρέπει να αποδίδεται στους όρους “εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία τους” σε σχέση με τα συμφραζόμενα και υπό το πρίσμα του αντικειμένου και του σκοπού της Σύμβασης (άρθρο 31 § 1 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 και, μεταξύ άλλων, η απόφαση *Johnston* και λοιποί κατά της Ιρλανδίας, από 18 Δεκεμβρίου 1986, *serie A* n° 112, § 51). Θα λάβει υπ’ όψη επίσης “κάθε μεταγενέστερη πρακτική όσον αφορά την εφαρμογή της συνθήκης με την οποία εφαρμόζεται η συμφωνία των μερών ως προς την ερμηνεία της συνθήκης” (άρθρο 31 § 3 β) της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 και προρρηθείσα απόφαση *Λοϊζίδου (προκαταρκτικές ενστάσεις)*, § 73).

57. Επίσης, το άρθρο 31 § 3 γ) υποδεικνύει ότι συντρέχει λόγος να λαμβάνεται υπ’ όψη “κάθε οικείος κανόνας του εφαρμοστέου διεθνούς δικαίου στις σχέσεις μεταξύ των μερών”. Γενικότερα, το Δικαστήριο δηλώνει εκ νέου ότι οι αρχές της Σύμβασης δεν μπορούν να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται στο κενό. Πρέπει επίσης να λαμβάνει υπ’ όψη κάθε οικείο κανόνα του

διεθνούς δικαίου όταν το Δικαστήριο αποφαινεται επί διαφορών οι οποίες αφορούν την αρμοδιότητά του και, επομένως, να προσδιορίζει την ευθύνη των Κρατών σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου που διέπουν την υπόθεση, λαμβάνοντας συγχρόνως υπ’ όψη τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Σύμβασης ως κειμένου προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (προρρηθείσα απόφαση *Λοϊζίδου (ουσία)*, §§ 43 και 52). Όμως η ερμηνεία της Σύμβασης πρέπει, στον βαθμό που τούτο είναι δυνατό, να είναι εναρμονισμένη με τις λοιπές αρχές του διεθνούς δικαίου, τμήμα του οποίου αποτελεί (*Al-Adsani κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 35763, § 60, υπό δημοσίευση στο CEDH 2001).

58. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες μπορούν επίσης να βοηθήσουν προκειμένου να επιβεβαιωθεί η έννοια η οποία προκύπτει από την εφαρμογή του άρθρου 31 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 ή να προσδιοριστεί η έννοια όταν με την ερμηνεία η οποία δίδεται σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο 31 παραμένει η “διφορούμενη και ασαφής” έννοια, ή οδηγούμεθα σε αποτέλεσμα το οποίο είναι “πρόδηλα παράδοξο ή παράλογο” (άρθρο 32). Το Δικαστήριο έλαβε επίσης υπ’ όψη το υπόμνημα της ΕΔΔ σχετικά με τη σχέση ανάμεσα στους κωδικοποιημένους στα εν λόγω άρθρα 31 και 32 κανόνες ερμηνείας (το κείμενο των οποίων καθώς και περίληψη του σχετικού υπομνήματος της ΕΔΔ περιέχονται στις παραγράφους 16-18 ανωτέρω).

β) Η έννοια που πρέπει να αποδοθεί στις λέξεις “εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία τους”

59. Όσον αφορά τη “συνήθη έννοια” των οικείων όρων του άρθρου 1 της Σύμβασης, το Δικαστήριο κρίνει ότι, εξ επόψεως δημοσίου διεθνούς δικαίου, η δικαιοδοτική αρμοδιότητα ενός Κράτους είναι κυρίως εδαφική. Αν και το διεθνές δίκαιο δεν αποκλείει μία εξωεδαφική άσκηση της δικαιοδοσίας του από ένα Κράτος, τα στοιχεία τα οποία συνήθως αναφέρονται για να στηριχθεί

- 25 -

παρόμοια άσκηση (ιθαγένεια, σημαία, διπλωματικές και προξενικές σχέσεις, αποτέλεσμα, προστασία, παθητική προσωπικότητα και καθολικότητα, κυρίως) καθορίζονται και περιορίζονται κατά γενικό κανόνα από τα κυρίαρχα εδαφικά δικαιώματα των λοιπών ενδιαφερομένων Κρατών (Mann, “*The Doctrine of Jurisdiction in International Law*”, RdC, 1964, τ. 1, Mann, “*The Doctrine of Jurisdiction in International Law, Twenty Years Later*”, RdC, 1984, τ. 1, Bernhardt, *Encyclopaedia of Public International Law*, έκδοση 1997, τ. 3, σελ. 55-59 (“*Jurisdiction of States*”), και έκδοση 1995, τ. 2, σελ. 337-343 (“*Extra-territorial Effects of Administrative, Judicial and Legislative Acts*”), Oppenheim’s *International Law* 9^η έκδοση 1992 (Jennings and Watts), τ. 1, § 137, P.-M. Dupuy, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, 4^η έκδοση 1998, σελ. 61, Brownlie, *Principles of International Law*, 5^η έκδοση 1998, σελ. 287, 301 και 312-314).

60. Έτσι, για παράδειγμα, η δυνατότητα που διαθέτει ένα Κράτος να ασκεί τη δικαιοδοσία του επί των υπηκόων του στην αλλοδαπή εξαρτάται από την εδαφική αρμοδιότητα αυτού του Κράτους και άλλων (Higgins, “*Problems and Process*” (1994), σελ. 73, και Nguyen Quoc Dinh, *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, 6^η έκδοση 1999 (Daillier και Pellet), σελ. 500). Επίσης, ένα Κράτος δεν μπορεί συγκεκριμένα να ασκεί τη δικαιοδοσία του επί του εδάφους άλλου Κράτους χωρίς τη συναίνεση, την πρόσκληση ή την αποδοχή αυτού του τελευταίου, εκτός αν το πρώτο Κράτος είναι κατακτητής, και στην περίπτωση αυτή μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ασκεί τη δικαιοδοσία του επί του εδάφους αυτού, τουλάχιστον ως προς ορισμένα σημεία (Bernhardt, ο.α., τ. 3, σελ. 59, και τ. 2, σελ. 338-340, Oppenheim, ο.α., § 137, P.-M. Dupuy, ο.α., σελ. 64-65, Brownlie, ο.α., σελ. 313, Cassese, *International Law*, 2001, σελ. 89, και προσφάτως, το *Υπόμνημα για τη διακριτική μεταχείριση των εθνικών μειονοτήτων από το Κράτος καταγωγής τους*, που υιοθετήθηκε από την Επιτροπή της Βενετίας κατά την 48^η σύνοδο της ολομέλειάς της (Βενετία, 19-20 Οκτωβρίου 2001).

- 26 -

61. Όμως το Δικαστήριο εκτιμά ότι το άρθρο 1 της Σύμβασης πρέπει να θεωρηθεί ότι αντανakλά αυτή τη συνήθη και ουσιαστικά εδαφική αντίληψη της δικαιοδοσίας των Κρατών, δεδομένου ότι οι λοιποί τίτλοι δικαιοδοσίας είναι έκτακτοι και απαιτούν κάθε φορά ειδική αιτιολογία, συναρτήσει των περιστάσεων της υποθέσεως (βλ., *mutates mutandis* και εν γένει, περιορισμένη Επιτροπή εμπειρογνομόνων για την εξωεδαφική ποινική αρμοδιότητα, ευρωπαϊκή Επιτροπή για τα προβλήματα ποινικής φύσεως, Συμβούλιο της Ευρώπης, “*Εξωεδαφική Ποινική Αρμοδιότητα*”, έκθεση δημοσιευθείσα το 1990, σελ. 8-30).

62. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι η πρακτική η οποία ακολουθείται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη όσον αφορά την εφαρμογή της Σύμβασης από της κυρώσεώς της δείχνει ότι δεν φοβούνται την ανάληψη της εξωεδαφικής τους ευθύνης σε πλαίσια ανάλογα με εκείνο της παρούσας υπόθεσης. Αν και ορισμένα Συμβαλλόμενα Κράτη συμμετείχαν, από της κυρώσεως της Σύμβασης, σε ορισμένες στρατιωτικές αποστολές που τα οδήγησαν στην πραγματοποίηση εξωεδαφικών ενεργειών (κυρίως στον Κόλπο, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη και στην ΟΔΓ), κανένα από αυτά δεν κοινοποίησε ποτέ κάποια τροποποίηση κατά

το άρθρο 15 της Σύμβασης που θεωρούσε ότι οι εξωεδαφικές πράξεις συνεπάγονταν την άσκηση εξουσίας δικαιοδοσίας υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης. Οι υφιστάμενες τροπολογίες κοινοποιήθηκαν από την Τουρκία και από το Ηνωμένο Βασίλειο (1) σχετικά με ορισμένες εσωτερικές συρράξεις (στη νοτιοανατολική Τουρκία και στη Βόρειο Ιρλανδία αντίστοιχα), και το Δικαστήριο δεν βρίσκει κανένα στοιχείο που θα

(1) Το Ηνωμένο Βασίλειο απέσυρε την τροπολογία του από τις 26 Φεβρουαρίου 2001, και τη διατήρησε μόνο για τα εξαρτημένα από το Στέμμα εδάφη. Η Τουρκία περιόρισε την εφαρμογή της δικής της με την από 15 Μαΐου 1992 ανακοίνωση προς τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

- 27 -

του επέτρεπε να δεχθεί τη θέση των προσφευγόντων σύμφωνα με την οποία το άρθρο 15 καλύπτει το σύνολο των καταστάσεων “πολέμου” και “έκτακτης ανάγκης”, τόσο εντός όσο και εκτός της επικράτειας των Συμβαλλομένων Κρατών. Πράγματι, το ίδιο το άρθρο 15 πρέπει να αναγιγνώσκεται υπό το πρίσμα του περιορισμού της “δικαιοδοσίας” του άρθρου 1 της Σύμβασης.

63. Τέλος, το Δικαστήριο βρίσκει μία σαφή επιβεβαίωση αυτής της ουσιαστικά εδαφικής αντίληψης της δικαιοδοσίας των Κρατών στις σχετικές προς τη Σύμβαση προπαρασκευαστικές εργασίες, από τις οποίες προκύπτει ότι αν η διακυβερνητική επιτροπή εμπειρογνομόνων αντικατέστησε τους όρους “διαμένουν εντός της επικράτειάς τους” με τις λέξεις “εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία τους”, τούτο έπραξε προκειμένου να διευρυνθεί η εφαρμογή της Σύμβασης επί των προσώπων τα οποία, χωρίς να διαμένουν, υπό τη νομική έννοια του όρου, εντός της επικρατείας ενός Κράτους, ευρίσκονται πάντως επί του εδάφους του Κράτους αυτού (παράγραφος 19 ανωτέρω).

64. Πράγματι, η αρχή σύμφωνα με την οποία η Σύμβαση είναι ένα ζωντανό κείμενο που πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των επικαίρων περιστάσεων, είναι πάγια στη νομολογία του Δικαστηρίου, το οποίο εφήρμοσε την εν λόγω αρχή όχι μόνο στις κανονιστικές διατάξεις της Σύμβασης (για παράδειγμα, στις προρρηθείσες αποφάσεις *Soering*, § 102, *Dudgeon* κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, από 22 Οκτωβρίου 1981, *siérie A* n° 45, X, Y και Z κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, από 22 Απριλίου 1997, *Recueil* 1997-II, V. *Κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC] n° 24888/94, § 72, CEDH 1999-IX, και *Matthews κατά του Ηνωμένου Βασιλείου* [GC], n° 24833/94, § 39, CEDH 1999-I), αλλά επίσης, και τούτο ισχύει ακόμα περισσότερο στην παρούσα υπόθεση, όταν πρόκειται να ερμηνεύσει τα παλαιά άρθρα 25 και 46 της Σύμβασης σχετικά με την αναγνώριση από ένα Συμβαλλόμενο Κράτος της αρμοδιότητας των οργάνων της Σύμβασης (προρρηθείσα απόφαση *Λοϊζίδου (προκαταρκτικές ενστάσεις)*, § 71). Το Δικαστήριο έκρινε, στην παραπάνω

- 28 -

τελευταία απόφαση, ότι τα παλαιά άρθρα 25 και 46 της Σύμβασης δεν μπορούσαν να ερμηνευθούν αποκλειστικά και μόνο σύμφωνα με τις προθέσεις των συντακτών τους, όπως είχαν εκφραστεί σαράντα και πλέον χρόνια πριν, στο μέτρο που ακόμα και αν είχε αποδειχθεί ότι οι εν λόγω περιορισμοί έπρεπε να θεωρηθούν ως παραδεκτοί σε σχέση με τους εν λόγω όρους την εποχή που μία μειοψηφία των

Συμβαλλομένων Μερών που υπήρχε την εποχή της απόφασης του Δικαστηρίου είχε υιοθετήσει τη Σύμβαση, παρόμοια απόδειξη δεν μπορούσε να “είναι καθοριστική”.

65. Όμως, αντίθετα με το θέμα της αρμοδιότητας των οργάνων της Σύμβασης όσον αφορά την εκδίκαση υποθέσεως, που είχε συζητηθεί στο πλαίσιο της υπόθεσης Λοϊζίδου (*προκαταρκτικές ενστάσεις*), η εφαρμογή του άρθρου 1, που βρίσκεται στον πυρήνα της παρούσας διαφοράς, είναι καθοριστική για το θέμα των θετικών υποχρεώσεων που βαρύνουν τα Συμβαλλόμενα Μέρη και, κατά συνέπεια, για την εφαρμογή και την έκταση ολόκληρου του συστήματος προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που θέσπισε η Σύμβαση. Σε κάθε περίπτωση, τα παραπάνω εδάφια των προπαρασκευαστικών εργασιών παρέχουν σαφή ένδειξη και δεν μπορούν να αγνοηθούν από την έννοια που οι συντάκτες της Σύμβασης συμφώνησαν να δώσουν στο εν λόγω άρθρο 1. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι δεν ερμηνεύει την περί ου ο λόγος διάταξη “μόνο” σύμφωνα με τις προπαρασκευαστικές εργασίες και ότι δεν κρίνει τις τελευταίες “καθοριστικές”. Το Δικαστήριο βλέπει περισσότερο στις προπαρασκευαστικές εργασίες μία μη διφορούμενη επιβεβαίωση της συνήθους έννοιας του άρθρου 1 της Σύμβασης όπως την έχει ήδη αναγνωρίσει (άρθρο 32 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969).

66. Έτσι, όπως το Δικαστήριο έκρινε στην υπόθεση *Soering*:

“Το άρθρο 1 (...) ορίζει ένα όριο, κυρίως εδαφικό, στον τομέα της Σύμβασης. Ειδικότερα, η δέσμευση των Συμβαλλομένων Κρατών περιορίζεται στην αναγνώριση “(στην Αγγλική “*to secure*”), υπέρ των προσώπων τα οποία

- 29 -

εξαρτώνται από τη “δικαιοδοσία” τους, των δικαιωμάτων και ελευθεριών που απαριθμούνται. Περαιτέρω, η Σύμβαση δεν διέπει τις ενέργειες ενός τρίτου Κράτους, ούτε ισχυρίζεται ότι απαιτεί από τα Συμβαλλόμενα Μέρη να επιβάλλουν τους κανόνες της σε παρόμοιο Κράτος.”

γ) Εξεδαφικές πράξεις οι οποίες αναγνωρίζονται ως αναλυόμενες στην άσκηση, από το ενδιαφερόμενο Κράτος, της δικαιοδοσίας του

67. Προς εναρμόνιση με την κατ’ ουσία εδαφική έννοια της δικαιοδοσίας, το Δικαστήριο δεν έκρινε παρά μόνο σε ειδικές περιστάσεις ότι οι πράξεις των Συμβαλλομένων Κρατών οι οποίες πραγματοποιούνται ή παράγουν αποτελέσματα εκτός της επικρατείας τους μπορούν να αναλυθούν στην άσκηση από αυτά της δικαιοδοσίας τους υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης.

68. Το Δικαστήριο υπενθύμισε στη νομολογία του, ως παραδείγματα προκειμένου να καταδείξει το γεγονός ότι η δικαιοδοσία ενός εναγόμενου Κράτους “δεν περικλείεται στην επικράτεια [του]” (προρρηθείσα απόφαση Λοϊζίδου (*προκαταρκτικές ενστάσεις*), § 62), περιπτώσεις στις οποίες η έκδοση ή η απέλαση ενός προσώπου από ένα Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να δημιουργήσει πρόβλημα σε σχέση με τα άρθρα 2 και / ή 3 (ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, σε σχέση με τα άρθρα 5 και / ή 6), και επομένως να εγείρει την ευθύνη του Κράτους κατά τη Σύμβαση (προρρηθείσες αποφάσεις *Soering*, § 91, *Cruz Varas* και λοιποί κατά της Σουηδίας, από 20 Μαρτίου 1991, *serie A*, n° 201, §§ 69 και 70, *Vilvarajah* και λοιποί κατά του Ηνωμένου Βασιλείου, από 30 Οκτωβρίου 1991, *serie A* n° 215, § 103).

Το Δικαστήριο επισημαίνει, ωστόσο, ότι, στις παραπάνω περιπτώσεις, τα εναγόμενα Κράτη είχαν καταστεί υπεύθυνα με πράξεις που αφορούσαν πρόσωπα και είχαν πραγματοποιηθεί ενώ τα εν λόγω πρόσωπα ευρίσκονταν εντός της επικρατείας τους και επομένως υπάγονταν πρόδηλα στη δικαιοδοσία τους, και ότι παρόμοιες περιπτώσεις δεν αφορούν τη σημερινή

άσκηση από ένα Κράτος της αρμοδιότητας ή δικαιοδοσίας του στην αλλοδαπή (βλέπε, επίσης, την προρρηθείσα απόφαση *Al-Adsani*, § 39).

69. Ένα άλλο παράδειγμα το οποίο αναφέρεται στην παράγραφο 62 της προρρηθείσας αποφάσεως Λοϊζίδου (*προκαταρκτικές ενστάσεις*) ήταν η απόφαση Drozd και Janousek, στην οποία το Δικαστήριο, αναφέροντας ορισμένες αποφάσεις περί του παραδεκτού, οι οποίες υιοθετήθηκαν από την Επιτροπή, είχε δεχθεί ότι ήταν κατ' αρχήν δυνατό να τεθεί θέμα ευθύνης των Συμβαλλομένων Μερών (εν προκειμένω της Γαλλίας και της Ισπανίας) λόγω πράξεων των οργάνων τους (εν προκειμένω των δικαστών) οι οποίες είχαν πραγματοποιηθεί ή είχαν παράγει αποτελέσματα εκτός της επικρατείας τους (προρρηθείσα απόφαση Drozd και Janousek, § 91). Στην εν λόγω υπόθεση, οι επίδικες πράξεις δεν μπορούσαν, λόγω των περιστάσεων, να καταλογιστούν στα εναγόμενα Κράτη, αφού οι εν λόγω δικαστές δεν είχαν ενεργήσει με την ιδιότητα Γάλλων ή Ισπανών δικαστών και τα δικαστήρια της Ανδόρας λειτουργούσαν ανεξάρτητα από τα εν λόγω Κράτη.

70. Περαιτέρω, στην πρώτη του απόφαση Λοϊζίδου (*προκαταρκτικές ενστάσεις*), το Δικαστήριο έκρινε ότι, λαμβανομένου υπ' όψη του αντικειμένου και του σκοπού της Σύμβασης, ένα Συμβαλλόμενο Μέρος μπορούσε να θεωρηθεί υπεύθυνο όταν, συνεπεία στρατιωτικής δράσης - νόμιμης ή μη -, ασκούσε στην ουσία τον έλεγχο του επί ζώνης η οποία ευρίσκεται εκτός της επικρατείας του. Θεώρησε δε ότι η υποχρέωση διασφάλισης σε μία τέτοια περιοχή του σεβασμού των δικαιωμάτων και ελευθεριών που εγγυάται η Σύμβαση απέρρεε από αυτόν καθαυτό τον έλεγχο, που ασκήθηκε άμεσα, μέσω των στρατιωτικών δυνάμεων των ενδιαφερομένων Κρατών ή μέσω εξαρτημένης τοπικής διοίκησης. Και κατέληξε ότι οι καταγγελλόμενες από την προσφεύγουσα πράξεις ήταν "τέτοιας φύσης ώστε να εξαρτάται από τη δικαιοδοσία της Τουρκίας υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης".

Αποφαινόμενο επί της ουσίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν επιβαλλόταν

να προσδιορίσει αν η Τουρκία ασκούσε στην πραγματικότητα λεπτομερώς έλεγχο επί της πολιτικής και των ενεργειών των αρχών της "Τουρκικής Δημοκρατίας της Βορείου Κύπρου" ("ΤΔΒΚ"). Ο μεγάλος αριθμός στρατιωτών που συμμετείχαν σε ενεργές αποστολές στο βόρειο τμήμα της Κύπρου, επιβεβαίωσε κατ' αυτή ότι ο τουρκικός στρατός ασκούσε "στην ουσία συνολικό έλεγχο σε αυτό το τμήμα της νήσου". Το Δικαστήριο έκρινε ότι, σύμφωνα με το οικείο κριτήριο και υπό τις περιστάσεις της υποθέσεως, ο έλεγχος αυτός καθιστούσε υπεύθυνη την Τουρκία λόγω της πολιτικής και των ενεργειών της "ΤΔΒΚ". Θεώρησε δε ότι τα πρόσωπα τα οποία επλήγησαν από την πολιτική αυτή ή από τις ενέργειες αυτές υπάγονταν επομένως στη "δικαιοδοσία" της Τουρκίας κατά το άρθρο 1 της Σύμβασης, και ότι η υποχρέωση του εν λόγω Κράτους να εγγυάται στην προσφεύγουσα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες οι οποίες καθορίζονται στη Σύμβαση, επεκτεινόταν συνεπώς μέχρι το βόρειο τμήμα της Κύπρου.

Στην προρρηθείσα απόφασή του *Κύπρος κατά της Τουρκίας*, η οποία υιοθετήθηκε μεταγενέστερα, το Δικαστήριο προσέθεσε ότι δεδομένου ότι η Τουρκία ασκούσε στην ουσία συνολικό έλεγχο επί του συγκεκριμένου εδάφους, η ευθύνη της δεν μπορούσε να περιοριστεί στις πράξεις τις οποίες διέπραξαν οι υπάλληλοί της επί του εδάφους αυτού αλλά επεκτεινόταν και στις πράξεις της τοπικής διοίκησης η οποία επιβίωνε χάρις στην υποστήριξή της. Έτσι, έκρινε ότι δύναμει της "δικαιοδοσίας" που ασκούσε υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης, το εν λόγω Κράτος έπρεπε να διασφαλίσει στο βόρειο τμήμα της Κύπρου τον σεβασμό του συνόλου των ουσιαστικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση.

71. Εν περιλήψει, όπως προκύπτει από τη νομολογία του, το Δικαστήριο δεν δέχεται παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις ότι ένα Συμβαλλόμενο Κράτος προέβη σε εξωεδαφική άσκηση της αρμοδιότητάς του: δεν το έπραξε μέχρι σήμερα παρά μόνο όταν το εναγόμενο Κράτος, με τον πραγματικό έλεγχο που

- 32 -

ασκούσε επί εδάφους εκτός των συνόρων του και επί των κατοίκων του συνεπεία στρατιωτικής κατοχής ή δυνάμει της συναίνεσης, της πρόσκλησης ή της αποδοχής της τοπικής κυβέρνησης, ασκούσε το σύνολο ή ορισμένες από τις δημόσιες εξουσίες που απέρρεαν κανονικά από τις προνομίες της.

72. Έτσι, σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε πρόσφατα ότι η συμμετοχή και μόνο ενός Κράτους ως εναγόμενου σε διαδικασία σε βάρος του εντός άλλου Κράτους δεν συνεπάγεται εξωεδαφική άσκηση από αυτό της δικαιοδοσίας του (*McElhinney κατά της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου* (dic.), n° 31253-96, σελ. 7, 9 Φεβρουαρίου 2000, αδημοσίευτη). Το Δικαστήριο έκρινε ότι:

“Στον βαθμό που ο προσφεύγων παραπονείται, στο πλαίσιο του άρθρου 6 (...), για τη στάση την οποία υιοθέτησε η βρετανική κυβέρνηση στο πλαίσιο της ιρλανδικής διαδικασίας, το Δικαστήριο δεν κρίνει αναγκαίο να εξετάσει αφηρημένα εάν οι πράξεις μιας κυβερνήσεως ως διαδίκου σε δικαστικές διαδικασίες εντός της επικρατείας άλλου Συμβαλλομένου Κράτους είναι τέτοιας φύσεως ώστε να καθίσταται υπεύθυνο κατά το άρθρο 6 (...) Το Δικαστήριο θεωρεί ότι, λαμβανομένων υπ’ όψη των ιδιαίτερων περιστάσεων της υποθέσεως, το γεγονός ότι η βρετανική κυβέρνηση ήγειρε ενώπιον των ιρλανδικών δικαστηρίων ένσταση βάσει της κυρίαρχης ασυλίας της σε μία διαδικασία η οποία ηγήρη με πρωτοβουλία του προσφεύγοντος δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι ο τελευταίος εξαρτάται από τη δικαιοδοσία του Ηνωμένου Βασιλείου υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης.”

73. Το Δικαστήριο σημειώνει εξ άλλου ότι απαντώνται και άλλες περιπτώσεις εξωεδαφικής άσκησης της αρμοδιότητάς του από ένα Κράτος στις υποθέσεις που αφορούν πράξεις οι οποίες πραγματοποιούνται στην αλλοδαπή από διπλωματικούς ή προξενικούς υπαλλήλους, ή εντός αεροσκαφών καταχωρημένων στο εν λόγω Κράτος ή επί πλοίων υπό τη σημαία του. Σε αυτές τις ειδικές περιπτώσεις, είναι σαφές ότι το εθιμικό

- 33 -

διεθνές δίκαιο και συμβατικές διατάξεις έχουν αναγνωρίσει και προσδιορίσει την εξωεδαφική άσκηση της δικαιοδοσίας του από το συγκεκριμένο Κράτος.

δ) Υπό τις συνθήκες αυτές και στην παρούσα υπόθεση, οι προσφεύγοντες μπορούσαν να εξαρτώνται από τη “δικαιοδοσία” των εναγομένων Κρατών;

74. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι ο βομβαρδισμός της RTS από τα εναγόμενα Κράτη αποτελεί ένα ακόμα παράδειγμα εξωεδαφικής ενέργειας δυνάμενης να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της έννοιας της “δικαιοδοσίας” υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης και προτείνουν επομένως να προσδιορισθεί περαιτέρω η συνήθης έννοια του όρου “δικαιοδοσία” που αναφέρεται στο εν λόγω άρθρο. Το Δικαστήριο πρέπει επομένως να πεισθεί ότι υφίστανται και στην προκειμένη περίπτωση

εξαιρετικές περιστάσεις που θα οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι υπήρξε εκ μέρους των εναγομένων Κρατών εξωεδαφική άσκηση της δικαιοδοσίας τους.

75. Ως προς τούτο, οι προσφεύγοντες προτείνουν κατ' αρχάς να εφαρμοσθούν με συγκεκριμένο τρόπο τα κριτήρια του "πραγματικού ελέγχου" που αναπτύχθηκαν στις υποθέσεις σχετικά με το βόρειο τμήμα της Κύπρου. Υποστηρίζουν ότι η θετική υποχρέωση η οποία απορρέει από το άρθρο 1 φθάνει μέχρι του σημείου να υποχρεώνει τα Κράτη να διασφαλίζουν τον σεβασμό των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται με τη Σύμβαση ανάλογα με τον έλεγχο που ασκείται σε δεδομένη εξωεδαφική περίπτωση. Κατά τις Κυβερνήσεις, εάν μία τέτοια πρόταση γίνει αποδεκτή, τούτο θα οδηγούσε στην επισφράγιση μιας αιτιώδους αντίληψης της έννοιας της δικαιοδοσίας, που δεν προβλέπεται από το άρθρο 1 της Σύμβασης ή που δεν θα ήταν ορθό να γίνει δεκτή. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η θέση των προσφευγόντων ισοδυναμεί με θεώρηση σύμφωνα με την οποία κάθε πρόσωπο που υφίσταται τα αρνητικά αποτελέσματα μιας πράξης καταλογιστέας σε Συμβαλλόμενο Κράτος "εξαρτάται" *ipso facto*, οπουδήποτε και αν η πράξη διαπράχθηκε ή έγιναν

- 34 -

αισθητές οι συνέπειές της, "από τη δικαιοδοσία" του Κράτους αυτού κατά το άρθρο 1 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο τείνει να προσυπογράψει την επιχειρηματολογία των Κυβερνήσεων, σύμφωνα με την οποία το κείμενο του άρθρου 1 δεν συνάδει με παρόμοια θεώρηση όσον αφορά την έννοια της "δικαιοδοσίας". Βεβαίως, οι προσφεύγοντες παραδέχονται ότι παρόμοια "δικαιοδοσία" και η ευθύνη όσον αφορά τη Σύμβαση, που θα απέρρεε από αυτή για το ενδιαφερόμενο Κράτος, θα περιοριζόνταν στις συνθήκες και περιστάσεις που αφορούν την πραγματοποίηση της πράξης και στις συνέπειές της. Το Δικαστήριο εκτιμά εν τούτοις ότι το κείμενο του άρθρου 1 ουδόλως προσφέρεται προς στήριξη του επιχειρήματος των προσφευγόντων, σύμφωνα με το οποίο η θετική υποχρέωση που απορρέει από τη διάταξη αυτή για τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία καλούνται να αναγνωρίζουν "τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που καθορίζονται στο πρώτο μέρος της (...) Σύμβασης" μπορεί να διαχωριστεί και να προσαρμοστεί συναρτήσει των ιδιαίτερων περιστάσεων της περί ης ο λόγος εξωεδαφικής πράξης. Άρα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το αυτό συμπέρασμα εξάγεται από το κείμενο του άρθρου 19 της Σύμβασης. Επίσης, η θέση των προσφευγόντων δεν εξηγεί τη χρήση των όρων "εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία τους" που περιέχονται στο άρθρο 1 και καταλήγει μάλιστα να τους καθιστά επιφανειακούς και άσκοπους. Αν λοιπόν οι συντάκτες της Σύμβασης επιθυμούσαν να εξασφαλίσουν μία δικαιοδοσία τόσο ευρεία, όπως προτείνεται από τους προσφεύγοντες, θα είχαν μπορέσει να υιοθετήσουν κείμενο παρόμοιο ή ανάλογο με εκείνο -σύγχρονο- των άρθρων 1 των τεσσάρων Συμβάσεων της Γενεύης του 1949 (παράγραφος 25 ανωτέρω).

Εξ άλλου, με την ερμηνεία, εκ μέρους των προσφευγόντων, της έννοιας της δικαιοδοσίας συγχέονται δύο ερωτήματα: εάν το άτομο "εξαρτάται από τη δικαιοδοσία" Συμβαλλομένου Κράτους και εάν ο ενδιαφερόμενος μπορεί να

- 35 -

θεωρείται θύμα παραβίασης δικαιωμάτων που εγγυάται η Σύμβαση. Όμως, πρόκειται εδώ για ξεχωριστούς όρους σχετικούς με το παραδεκτό, που πρέπει να πληρούνται, με την παραπάνω σειρά, ώστε ένα άτομο να μπορεί να επικαλείται τις διατάξεις της Σύμβασης κατά Συμβαλλομένου Κράτους.

76. Δεύτερον, και επικουρικώς, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η περιορισμένη εφαρμογή στον εναέριο χώρο του ελέγχου που ασκούσαν τα Συμβαλλόμενα Κράτη δεν απέκλειε για τα τελευταία τη θετική υποχρέωση προστασίας των προσφευγόντων, αλλά οριοθετούσε μόνο την έκτασή της. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι το επιχείρημα αυτό είναι στην ουσία το ίδιο με εκείνο που προβλήθηκε κυρίως και το απορρίπτει για τους ίδιους λόγους.

77. Τρίτον, οι προσφεύγοντες αναπτύσσουν άλλο επικουρικό επιχείρημα βάσει συγκρίσεως με την προρρηθείσα υπόθεση *Soering*, υπέρ της εκ μέρους των εναγομένων Κρατών άσκησης της δικαιοδοσίας τους. Το Δικαστήριο κρίνει ότι το επιχείρημα αυτό δεν είναι και τόσο πειστικό, λαμβανομένων υπ' όψη των θεμελιωδών διαφορών, που ήδη αναφέρθηκαν, ανάμεσα στην υπόθεση *Soering* και στην παρούσα υπόθεση (παράγραφος 68 ανωτέρω).

78. Τέταρτον, το Δικαστήριο δεν κρίνει αναγκαίο να αποφανθεί επί της ακριβούς εννοίας η οποία πρέπει να αποδοθεί, στο πλαίσιο διαφόρων κειμένων, στους όρους οι οποίοι παρουσιάστηκαν ως ανάλογοι και σχετικοί με την έννοια της δικαιοδοσίας που αναφέρεται στα διεθνή έγγραφα που αναφέρουν οι προσφεύγοντες, διότι δεν πείστηκε από τις σχετικές παρατηρήσεις των ενδιαφερομένων (παράγραφος 48 ανωτέρω). Επισημαίνει δε ότι το άρθρο 2 της Αμερικανικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Καθηκόντων που υιοθετήθηκε το 1948 και αναφέρεται στο προρρηθέν υπόμνημα *Coard* της Διαμερικανικής Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (παράγραφος 23 ανωτέρω) δεν εμπεριέχει κανένα ρητό περιορισμό δικαιοδοσίας. Εξ άλλου, όσον αφορά το άρθρο 2 § 1 του Συμφώνου του 1966 (παράγραφος 26 ανωτέρω), ήδη από το 1950 οι

- 36 -

συντάκτες του εγγράφου είχαν οριστικά και ρητά περιορίσει την εδαφική του εφαρμογή, και είναι δύσκολο να υποστηριχθεί ότι μία έκτακτη αναγνώριση, από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, ορισμένων περιπτώσεων εξωεδαφικής δικαιοδοσίας (για την οποία, σημειωτέον, οι προσφεύγοντες δεν αναφέρουν παρά μόνο ένα παράδειγμα) είναι τέτοιας φύσης ώστε να ακυρώνεται η ρητά εδαφική εφαρμογή που προσδίδεται στην έννοια της δικαιοδοσίας από το εν λόγω άρθρο του Συμφώνου του 1966 ή να διευκρινισθεί η ακριβής έννοια που θα πρέπει να αποδοθεί στην έννοια της "δικαιοδοσίας" που περιέχεται στο άρθρο 1 του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου του 1966 (παράγραφος 27 ανωτέρω). Μπορεί το κείμενο του άρθρου 1 της Αμερικανικής Συμβάσεων Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1978 (παράγραφος 24 ανωτέρω) εμπεριέχει όρο δικαιοδοσίας ανάλογο με εκείνον που περιέχει το άρθρο 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, όμως οι προσφεύγοντες δεν προσκόμισαν ενώπιον του Δικαστηρίου καμία οικεία νομολογία σχετική προς την ερμηνεία του.

79. Πέμπτον, και γενικότερα, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι μία απόφαση που θα έκρινε ότι δεν υπάγονταν στη δικαιοδοσία των εναγομένων Κρατών, θα αντέβαινε προς την αποστολή δημόσιας τάξης της Σύμβασης και θα άφηνε ένα λυπηρό κενό στο σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το οποίο θεσπίστηκε από τη Σύμβαση.

80. Ως προς το θέμα αυτό, η υποχρέωση του Δικαστηρίου έγκειται στο να λαμβάνει υπ' όψη την ιδιαίτερη φύση της Σύμβασης, έγγραφο με το οποίο θεσπίζεται *ευρωπαϊκή* δημόσια τάξη για την προστασία των ανθρωπίνων όντων, και ο ρόλος της, όπως προκύπτει από το άρθρο 19 της Σύμβασης, είναι να διασφαλίζει τον σεβασμό, εκ μέρους των Συμβαλλομένων Μερών, *των δεσμεύσεων* που έχουν συμφωνήσει (προρρηθείσα απόφαση *Λοϊζίδου (προκαταρκτικές ενστάσεις)*, § 93). Όμως, είναι δύσκολο να ισχυρισθεί κάποιος ότι μία απόφαση που θα αρνιόταν να παραδεχτεί την εξωεδαφική

δικαιοδοσία των εναγομένων Κρατών, θα παραγνώριζε τον στόχο δημόσιας τάξης της Σύμβασης, ο οποίος υπογραμμίζει τον κυρίως περιφερειακό χαρακτήρα του συστήματος της Σύμβασης, ή το άρθρο της 19, που δεν παρέχει ιδιαίτερες διευκρινίσεις όσον αφορά το εδαφικό πεδίο εφαρμογής του εν λόγω συστήματος.

Βεβαίως, υιοθετώντας την προρρηθείσα απόφασή της *Κύπρος κατά της Τουρκίας*, το Δικαστήριο είχε συνειδητοποιήσει την ανάγκη να αποφευχθεί ένα “λυπηρό κενό στο σύστημα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων” (§ 78) στο βόρειο τμήμα της Κύπρου. Όμως, όπως εξ άλλου επεσήμαναν οι Κυβερνήσεις, η παρατήρηση αυτή αναφερόταν σε μία περίπτωση εντελώς διαφορετική από εκείνη που αφορά η παρούσα υπόθεση. Από τους κατοίκους του βορείου τμήματος της Κύπρου θα αποστερούνταν πράγματι, λόγω του “πραγματικού ελέγχου” που ασκεί η Τουρκία επί του εν λόγω εδάφους και συγχρόνως της αδυναμίας για την Κυβέρνηση της Κύπρου, Συμβαλλομένου Κράτους, να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που απορρέουν γι' αυτό από τη Σύμβαση, του ευεργετήματος των εγγυήσεων και του συστήματος που απορρέουν από τη Σύμβαση και που τους διασφάλιζε μέχρι τότε.

Εν περιλήψει, η Σύμβαση είναι μία πολυμερής συνθήκη που λειτουργεί, με την επιφύλαξη του άρθρου της 56 (1), σε πλαίσιο κυρίως περιφερειακό, στο οποίο είναι σαφές ότι δεν ανήκει η ΟΔΓ. Επομένως, δεν προβλέπεται η εφαρμογή της σε παγκόσμιο επίπεδο, ούτε όσον αφορά τη συμπεριφορά των Συμβαλλομένων Κρατών. Το Δικαστήριο δεν έχει αναφερθεί στην ανάγκη να αποφεύγονται κενά ή σε λύσεις διάρκειας όσον αφορά την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να προσδιορισθεί η δικαιοδοσία

(1) Το άρθρο 56 § 1 επιτρέπει σε κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος να δηλώσει ότι η Σύμβαση θα εφαρμόζεται σε όλα τα εδάφη ή σε οποιοδήποτε από τα εδάφη του οποίου τις διεθνείς σχέσεις εξασφαλίζει.

Συμβαλλομένου Κράτους, παρά μόνο σε περιπτώσεις που, παράλληλα με την ύπαρξη των ειδικών περιστάσεων, το εν λόγω έδαφος καλύπτεται κανονικά από τη Σύμβαση.

81. Τέλος, οι προσφεύγοντες αναφέρονται, ειδικότερα, στις προρρηθείσες αποφάσεις περί του παραδεκτού των υποθέσεων *Issa και Ocalan*, που υιοθέτησε το Δικαστήριο. Πράγματι, το Δικαστήριο έκανε δεκτές αυτές τις δύο υποθέσεις και έκρινε ότι περιλαμβάνουν ορισμένες αιτιάσεις σχετικές προς ενέργειες στις οποίες προέβησαν Τούρκοι δημόσιοι υπάλληλοι εκτός της επικράτειας της Τουρκίας. Αντίθετα, σε καμία από αυτές τις δύο υποθέσεις δεν ετέθη εκ μέρους της εναγόμενης Κυβερνήσεως ούτε εξετάστηκε από το Δικαστήριο το θέμα της δικαιοδοσίας, και σε κάθε περίπτωση αναμένεται ακόμα η εκδίκαση των υποθέσεων αυτών ως προς την ουσία τους. Ομοίως, δεν ανιχνεύεται κάποια εξαίρεση σχετικά με την έννοια της δικαιοδοσίας στην απόφαση περί του παραδεκτού της (προρρηθείσας) υπόθεσης *Khavara*, στην οποία οι προσφεύγοντες δεν αμφισβητούν τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισαν οι Κυβερνήσεις όσον αφορά την κατονομή, δυνάμει προηγουμένης εγγράφου συμφωνίας, της δικαιοδοσίας μεταξύ της Αλβανίας και της Ιταλίας στη συγκεκριμένη περίπτωση. Όσον αφορά την υπόθεση *Ilascu*, που και αυτή επικαλέστηκαν οι προσφεύγοντες και αναφέρεται παραπάνω, αφορά ισχυρισμούς σύμφωνα με τους οποίους οι ρωσικές δυνάμεις ελέγχουν ένα τμήμα του εδάφους της Μολδαβίας, θέμα το οποίο θα επιλυθεί οριστικά κατά την κατ' ουσία εξέταση της υπόθεσης. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προρρηθείσες υποθέσεις δεν παρέχουν κανένα μέσο στήριξης στην ερμηνεία που προτείνουν οι προσφεύγοντες όσον αφορά τη δικαιοδοσία των Συμβαλλομένων Κρατών, υπό την έννοια του άρθρου 1 της Σύμβασης.

4. Συμπεράσματα του Δικαστηρίου

82. Λαμβανομένων υπ' όψη των παραπάνω, το Δικαστήριο δεν έχει

- 39 -

πειστεί για την ύπαρξη δικαιοδοτικής σχέσης μεταξύ των προσώπων που υπήρξαν θύματα της καταγγελλόμενης πράξης και των εναγομένων Κρατών. Επομένως, εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι οι ίδιοι και οι αποθανόντες συγγενείς τους μπορούσαν να "εξαρτώνται από τη δικαιοδοσία" των εναγομένων Κρατών λόγω της περί ης ο λόγος εξωεδαφικής πράξης.

B. Λοιπά θέματα όσον αφορά το παραδεκτό

83. Λόγω του παραπάνω συμπεράσματος, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν επιβάλλεται η εξέταση των λοιπών παρατηρήσεων των διαδίκων όσον αφορά το παραδεκτό της προσφυγής.

Τα θέματα που εξετάζονταν αφορούσαν τη δυνατότητα απόδοσης αλληλέγγυας ευθύνης στα εναγόμενα Κράτη για πράξη στην οποία προέβη ένας διεθνής οργανισμός του οποίου τυγχάνουν μέλη, την εξάντληση των εσωτερικών ενδίκων μέσων υπό την έννοια του άρθρου 35 § 1 της Σύμβασης, και την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να εξετάσει την υπόθεση, λαμβανομένων υπ' όψη των αρχών που έχουν θεσπιστεί με την προρρηθείσα απόφαση *Or monitaire* του ΔΔ.

Γ. Περίληψη και συμπέρασμα

84. Εν περιλήψει, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι η καταγγελλόμενη πράξη των εναγομένων Κρατών δεν τα καθιστά υπεύθυνα στο πλαίσιο της Σύμβασης και ότι επομένως δεν επιβάλλεται να εξεταστούν τα λοιπά θέματα τα οποία ήγειραν οι διάδικοι όσον αφορά το παραδεκτό.

85. Πρέπει επομένως να κριθεί η προσφυγή ασύμβατη με τις διατάξεις της Σύμβασης και, συνεπώς, να μη γίνει δεκτή, σύμφωνα με το άρθρο 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κρίνει ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Paul MAHONEY

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Luzius WILDHABER

- 40 -

Γραμματέας

Πρόεδρος

[σφραγίδα:]

Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ